

Hmotné perspektivy lidstva

Jiří Stehlík: Hmotné perspektivy lidstva. Nakladatelství Koniklec, Praha 1995, 74 stran.

Jak už sám název nedávno vydané práce dr. Jiřího Stehlíka *Hmotné perspektivy lidstva* napovídá, zabývá se publikace velmi rozsáhlou problematikou, která zcela pochopitelně patří do takového tématu. Ve svém posouzení uvedené práce se chci soustředit pouze na několik málo otázek obsažených ve zmíněné publikaci, z nichž je patrný způsob zpracování celého tématu a které považuji za nejzajímavější. Týká se to především ekologické problematiky, finančních otázek s tím spojených, jakož i některých strukturálních změn ve společnosti.

Jiří Stehlík ve své práci dokazuje, že jedním z charakteristických rysů současného vývoje reprodukčního procesu ve společnostech je jeho velmi výrazná ekologizace. Jde o záležitost zhruba několika posledních desetiletí, kdy se nahromadily důsledky lhostejného přístupu k životnímu prostředí do té míry, že v mnoha oblastech a na mnoha úsecích ohrožují sám život. Proto v zájmu zachování života na Zemi se v celosvětovém měřítku prosadila následující zásada – provozovat výrobu a spotřebu tak, aby se životní prostředí dále nezhoršovalo, ale naopak aby se postupně vytvářely podmínky k jeho zlepšování. Jde tedy o ekologizaci výroby a spotřeby, což musí být chápáno nikoli jako jednorázová záležitost, nýbrž jako trvalý aspekt uvedeného procesu.

Autor se rovněž zabývá ekonomickým mechanismem zabezpečování ekologizace. Zdůrazňuje, že jeho neoddelitelnou součástí musí být státní regulace a po finanční stránce státní rozpočet. V tom je zapotřebí spatřovat důležitou záruku, že nahromaděné negativní důsledky z minulosti postihující celé regiony budou řešeny jak průřezově, tak i plošně. Přitom se Jiří Stehlík pozastavuje nad tím, že procentní výdaje na hrubý domácí produkt pro tyto účely jsou ve vyspělých zemích zatím na úrovni přibližně 1–2 %, zatímco skutečná potřeba by měla dosahovat minimálně dvojnásobku. Poukazuje na to, že šetření v této oblasti není na místě, neboť snížení na tomto úseku způsobuje zvýšení nákladů na jiných úsecích společenského života, v neposlední řadě ve zdravotnictví.

Své nezastupitelné místo má také ekologizace v podnikové sféře. Za charakteristický trend současné doby je možné považovat prosazení komplexu ekologických opatření bezprostředně v podnikové sféře tak, aby každá výrobní jednotka používala ekologicky přijatelnou technologii a aby pro odpady platila přísná kritéria. Ústřední součástí zmíněného komplexu by se měl stát systém finančních nástrojů, jež by napomáhaly ať už přímo, nebo nepřímo k prosazování splnění ekologických kritérií. Pokud taková ekologická kritéria budou důsledně zapracována do investičních projektů, bude existovat reálná šance, že vysoká úroveň ekologizace bude pokračovat i v budoucnu.

V souvislosti s řešením problémů životního prostředí se vytvořil rovněž poměrně rozsáhlý systém smluv v mezinárodním měřítku pro jednotlivé regiony a posléze i v celosvětovém měřítku. Pokud jde zejména o čistotu ovzduší a vod, bylo dosaženo pozoruhodných úspěchů, avšak i nadále zde zůstávají některé mezery. Nikoli náhodou se problematika ekologie stala součástí agendy Organizace spojených národů, Evropské unie, jakož i dalších mezinárodních organizací. Proto by jistě bylo dobré, kdyby byl autor do recenzované publikace zařadil také poslední uvedený ekologický úsek, a to zvláště vzhledem k tomu, že tato oblast ekologie mu není nijak cizí.

V práci je rovněž věnována pozornost vztahu mezi státním rozpočtem a hrubým domácím produktem. Lze souhlasit s názorem Jiřího Stehlíka, že prosazovat zásadu snižování podílu státního rozpočtu na hrubém domácím produktu a v jeho rámci i daní jako trvalý princip je pošetilost. Lze sice připustit, že mohou být období, kdy tento podíl klesá. Avšak dlouhodobě musí každá vyspělá společnost počítat s poměrně vysokým podílem tohoto druhu, neboť celkově přibývá úkolů, jež je potřeba zabezpečovat z centrálních zdrojů, pře-

devším z prostředků státního rozpočtu, což se týká mj. i zdravotnictví, ekologie a v neposlední řadě rovněž školství.

Stehlíkovy postřehy o změnách ve struktuře společnosti ve vyspělých zemích s převládajícím podílem terciárního sektoru mají své oprávnění. Stejně tak označení terciární civilizace pojmově zapadá do charakteristik uvedených dříve.

K charakteristickým rysům současného vývoje společnosti Jiří Stehlík počítá rovněž integrační proces a pomoc rozvojovému světu. Pokud jde o integrační tendence, lze je považovat za převládající. Je jen škoda, že autor nevěnuje pozornost jejich jednotlivým formám, na nichž lze dokumentovat rozdílné formy sepětí v mezinárodních souvislostech (celosvětové – globální, regionální, respektive vertikální). Na druhé straně nelze vyloučit, že v důsledku složitých podmínek mohou dočasně nastat období s opačnými převládajícími trendy.

Obdobně také problematika pomoci rozvojovým zemím není v publikaci blíže rozvedena. Rovněž zde by rozmanitost forem a prostředků, v nichž lze uvedený proces uskutečňovat, byla k prospěchu věci, neboť by vystoupila do popředí daleko více jeho potřeba, pochopitelně v různých souvislostech. Objevily by se zde též specifické souvislosti jednotlivých zemí v této oblasti.

Závěrem této recenze lze pozitivně ocenit, že Stehlíkova práce *Hmotné perspektivy lidstva* byla vůbec publikována, byť za cenu zkrácení původního textu. Přináší totiž řadu nových pohledů na vývoj společnosti, jež vyžadují zhodnocení. Práce sice vyvolává diskusi, ale to je v případě takového tématu jistě zcela oprávněné.

Čestmír Konečný